

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI

REPUBLIC OF TURKEY
MINISTRY FOR EU AFFAIRS

FOOD&BEVERAGE FOR YOU

KITCHEN AND RESTAURANT GUIDE FOR STARTERS

LEONARDO DA VINCI PROJECT 2010-2012 F&B4YOU

GIDA GÜVENLİĞİ

Yiyecek hijyeni nedir ?

- Gıda güvenliği yiyecek kirliliğini ve yiyecek zehirlenmelerini önlemek için yapılan uygulamalardır.
- Yiyeceklerin hazırlama, pişirme ve saklama sırasındaki güvenliğini ve sağlığını korumak için alınan tüm önlemleri içerir.

Bulaşma (Kontaminasyon) Nedir?

- **Fiziksel Etmenler:** (yabancı maddeler)
Takılar,tırnak,kuruyemiş kabukları,bardak,fayans kırıkları,kemikler vb.
- **Mikrobiyolojik Etmenler:** Bakteriler,virüsler,küf ve mantarlar
- **Kimyasal Etmenler:** Böcek zehirleri,kimyasal temizleyici kalıntıları,yağlar,katkı maddelerivb.
- **Alerjenler:** Kabuklu yemişler,hardal tohumu,kabuklu deniz ürünleri,çilek vb.

BAKTERİLER

İyi Bakteriler

- Bazı bakteriler peynir ve yoğurt yapımında kullanılır.
- Toprakta, tozda, evcil hayvanlarda, insanlarda, giysilerde, çiğ yiyeceklerde bulunurlar.
- Bazı küfler de peynir yapımında kullanılır. (rokfor gibi)
- Maya ekmek ve bire yapımında kullanılır.

Kötü Bakteriler (Patojenler)

- Yiyeceklerde çok miktarda bulunurlarsa ya da toksin üretirlerse gıda zehirlenmesine neden olurlar.
- Patojenler yiyeceğin görüntüsünü değiştirmezler.
- Yiyeceğin tadı, görüntüsü ve kokusu normaldir. Hoş olmayan belirtiler daha sonra fark edilir.

Bakterilerin Oluşması İçin Neye İhtiyaç Vardır ?

Yiyecekler

- Bakteriler nem ve protein yönünden zengin besinleri tercih ederler
- Yüksek risk taşıyan yiyecekler bakteri oluşmasına hazır ve pişirme ya da ısıtma yoluyla yok olmayacak besinlerdir.
- Örneğin; pişmiş pirinç, pişmiş etler, kremalı kekler, kabuklu deniz ürünleri, yumurta ve yumurtalı ürünler sandviç gibi hazır yiyecekler.

❖ Nem

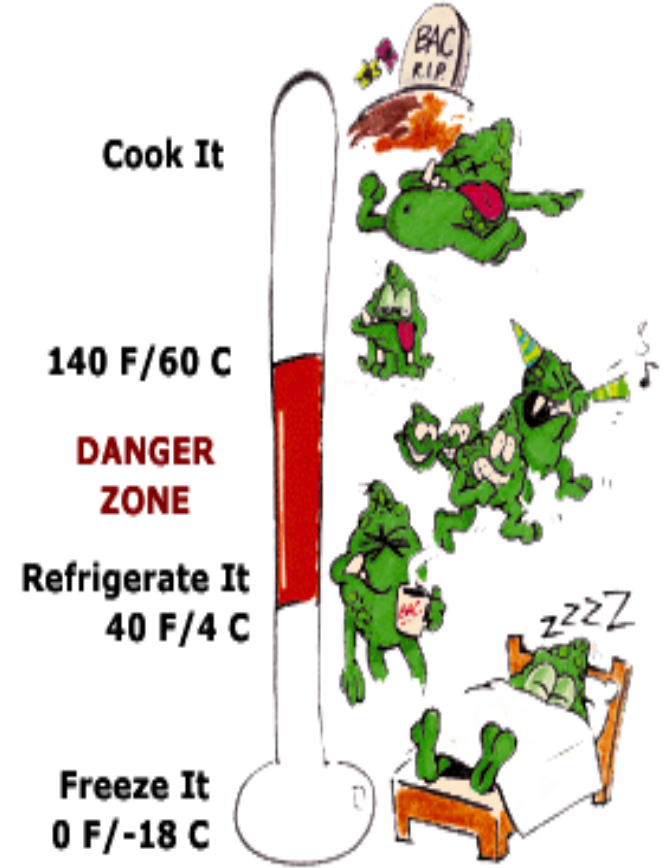

- Bütün bakterilerin neme ihtiyacı vardır ve proteinler nem yönünden zengindir.

Bakterilerin Oluşması İçin Neye İhtiyaç Vardır ?

Isı

- Bakteri ısıyı sever. En iyi ısı 37 derece olan vücut ısısıdır.
- Tehlikeli bölge 5-63 derecedir. Bu ısı aralığında bakteri oluşumu mümkündür.
- Bu yüzden yiyeceği 5 derecenin altında ya da 63 derecenin üzerinde saklayın.
- Isıtma ve soğutma işlemlerinde bu tehlikeli ısı aralığı çabuk geçilmelidir.

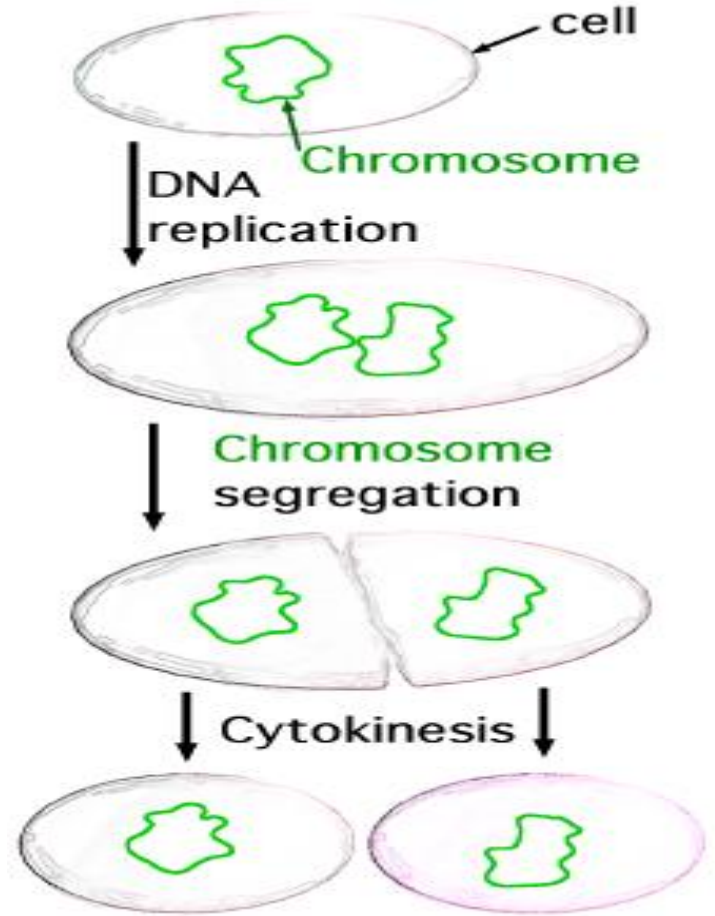

Bakterilerin Oluşması İçin Neye İhtiyaç Vardır ?

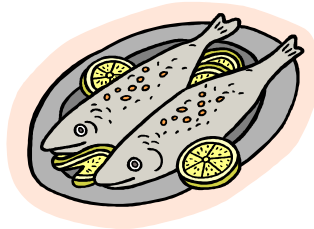
Zaman:

- Gerekli şartlar oluştuğunda bakteriler ikiye bölünerek çoğalırlar.
- Her on-yirmi dakikada bir ikiye katlanarak çoğalırlar.
- Buna ikil bölünme denir.

Bakteri Oluşumunu Engelleme

- ❖ Bakteriler protein ve nem yönünden zengin besinleri severler

- Soğuk bakteri oluşumunu engeller.
- Buzdolabı sıcaklığı yasak olarak 8 derecedir. En iyi uygulama 1-5 derecedir.
- Dondurucu sıcaklığı - 18 - 22 derecedir.

Bakterilerin Yok Edilmesi

- Bakteriler pişirme yoluyla sağlanabilen yüksek ısılarda yok edilebilir.

- Yiyecekler genellikle 72- 75 derecede pişirilir.
- Güvenlik yiyecek üretiminde mutfak derecesi kullanılabilir.

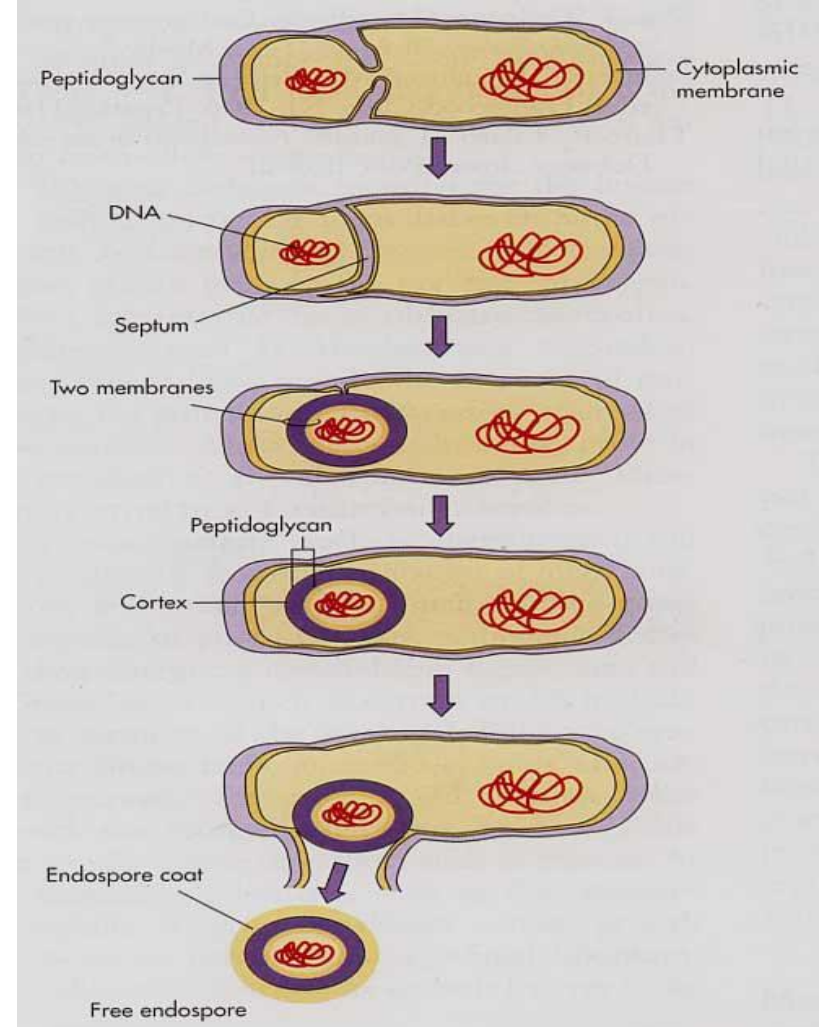
Bakteri ve Zaman Sınırlaması

- Sporların gelişimini, bakteri oluşumunu ve toksin üretimini durdurmak için yiyecekler pişirildikten sonra 90 dakika içerisinde buzdolabına konulmalı.
- Yiyecekler oda sıcaklığında en fazla 4 saat tutulmalı.
- Sıcak teşhirdeki yiyecekler 63 derecenin üzerinde tutulmalı.
- Isı 63 derecenin altına düşerse 2 saatten fazla tutulmamalı

SPORLAR

- Bazı bakteriler spor üretebilirler.
- Sporlar şartlar uygun olmadığında (çok sıcak/çok soğuk/ nemsiz ortam) bile yaşamını sürdürebilen mekanizmalardır.
- Sporları öldürmek zordur ve pek çok pişirme yöntemiyle bile yok edilemezler.

TOKSİNLER

- Bazı bakteriler toksin denen zehirleri üretirler.
- Toksinler yiyecek zehirlenmelerine neden olur.
- Bazı toksinler yiyecekte bakteri gelişimi sırasında üretilirler bunlara *ekzotoksin* denir.
- Isıya dayanıklı oldukları için yok etmek zordur.
- Bazı bakteriler vücutta üretilir .Bunlara da *endotoksin* denir.
- Bazı bakteriler ciddi hastalıklara neden olabilir; E koli 0157 *verokzotoksin* üretir ve bu da ölüm riski taşıyan ciddi bir hastalığa neden olur.

ÇAPRAZ BULAŞMA

- Çapraz bulaşma kirlı bir kaynaktan temiz olan bir kaynağa bakterinin bulaşmasıdır.
- Genellikle çiğ olan besin maddesinden pişmiş olana geçer.
- Çiğ ve pişmiş olan tüm yiyecekler mümkün olan her yerde ayrı ayrı saklanmalıdırlar.
- Çiğ ve pişmiş olan yiyecekler bir arada saklanacaksa çiğ olana bir ön pişirme yapılmalıdır.
- Renkli kesme tahtaları çapraz bulaşma riskini azaltmak için kullanılmalıdırlar.

Gıda Zehirlenmesi Nedir ?

Aşağıdaki bazı belirtileri olan bir hastalıktır.

- Bulantı
- Karın ağrıları
- İshal
- Kusma
- En kötü durum olan ölüm.

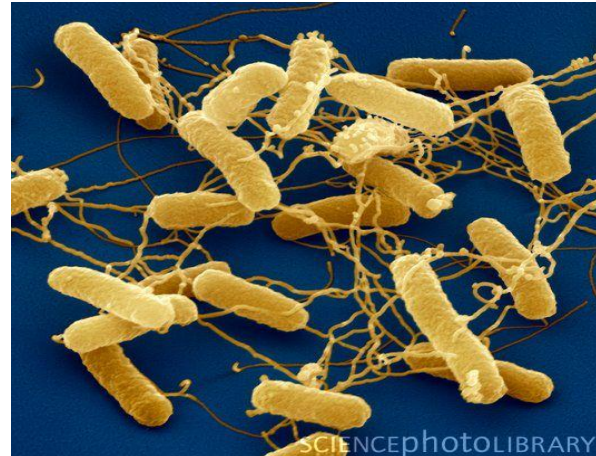

Salmonella

- Kuluçka dönemi 12-36 saat
- Hastalık süresi 1-7 gün
- Bulgular : Karın ağrısı, ishal, kusma
- Nedenleri:
- Yumurta, çiğ kümes hayvanları, pis sular, hastalığı taşıyan insanlar
- İlgili Besinler:
- Çiğ ya da az pişmiş yumurta ve kümes hayvanları
- Mayonez, mus gibi çiğ ya da az pişmiş yumurta içeren besinler

Kontrolü:

- Etkin temizlik
- Mümkünse pastörize yumurta kullanımı
- Çapraz bulaşmayı önleme
- Enfeksiyonlu kişileri uzak tutma

DOĞRU HİJYEN UYGULAMALARI

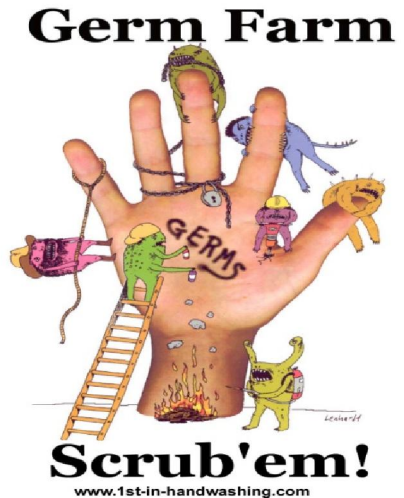
- Gıda güvenliği kurallarına uymak
- Daha iyi çalışma koşulları hazırlamak
- Memnun müşteriler
- Daha az yiyecek israfı
- Çalışanların moral ve verimliliği
- Yüksek yarar
- Gıda zehirlenmesi vakalarının azaltılması

KİŞİSEL HİJYEN

- Yiyeceklerle teması olan kişiler hijyen konusunda eğitilmeli ve gerekli şartlar sağlanmadığında bakterilerin besinlere nasıl bulaşabileceği konusunda bilgi sahibi olmalıdırlar.
- Çalışanlar gıda güvenliğini devamlı kılmak için yasal ve ahlaki değerlere sahip olmalı.
- Yiyeceklerle çalışan herkesin en yüksek standartlarda kişisel hijyene sahip olması gerekir.
- Koruyucu giysilerin amacı besini çalışanla ve onun taşıyabileceği kirlilikten ve herhangi bir bakteriden korumaktır.
- Çalışanlar koruyucu giysiler giymeli ve kullandıktan sonra uygun bir şekilde düzenlemelidirler.

KİŞİSEL HİJYEN

- Yiyecek hazırlamadan önce takılar çıkarılmalıdır.
- Bakteriler giysilerde de yaşayabilirler.
- Güçlü kokusu olan parfüm ve tıraş sonrası losyonlar kullanılmamalı.
- Oje ve takma tırnak kullanılmamalıdır.
- Tırnaklar kısa ve temiz olmalı.
- Eller bakterinin besine bulaşmasına neden olurlar ve sebeple hijyen gereklidir. Eller düzgün bir şekilde yıkanması zorunludur.

KİŞİSEL HİJYEN

Eller düzenli bir şekilde yıkanmalıdır. Özellikle aşağıdaki durumlarda

- Tuvalete gittikten sonra
- Mutfağa girerken
- Çöple temas ettikten sonra
- Temizlikten sonra
- Farklı besinlerle temas ettikten sonra. Özellikle çiğ besinlerle
- Yemek yedikten sonra. Sigara içtikten sonra
- Molalardan sonra
- Atılabilir eldivenleri çıkardıktan sonra
- Öksürme ,hapşırma sonrasında
- Kirli olduklarında

KİŞİSEL HİJYEN

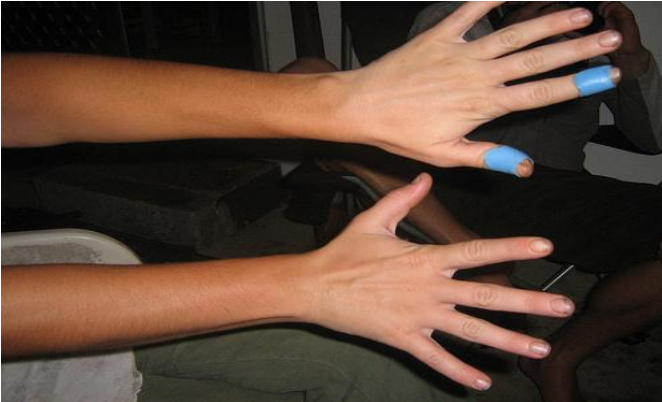
- Su 40-45derece olmalıdır.
- Anti bakteriyel sıvı sabun kullanılmalı
- Doğru bir şekilde yıkanması için eller sabunla temastan önce ıslatılmalıdır. Böylece sabun iyice köpürür.
- Parmak uçlarına,tırnak içlerine,baş parmak çevresine ,bileklere ve parmak aralarına özel önem verilmelidir.
- Bakterileri arındırmak için eller ortalama 40 saniye yıkanmalıdır.
- Sonrasında eller tercihen kağıt havlu kullanılarak tamamen kurulanmalıdır.

KİŞİSEL HİJYEN

- Kesiklere ve sıyrıklarda mikrop vardır bu nedenle bakterilerin besine geçmesini önlemek için kesik ve sıyrıklar doğru bir şekilde kapatılmalıdır.
- Su geçirmez ve kolay görülebildiği için mavi yara bantları kullanılmalıdır. Kumaş yara bantları bakteri barındırır ve bakterileri besine geçirir.

KİŞİSEL HİJYEN

- Rahatsızlıklar :
  - İshal
  - Kusma
  - Enfeksiyon kapmış kesik ve yanıklar
  - Ağır soğuk algınlıkları
  - Kulak, göz, boğaz enfeksiyonları
- Eğer bu rahatsızlıklardan herhangi biri varsa bunu bildirmeli ve izin almalısınız.

KİŞİSEL HİJYEN

- ❖ Besin alanlarında sigara içmek yasaktır.

- ❖ Çalışanlar içerken yakalanırlarsa uygulamadaki yasalar doğrultusunda cezalandırılırlar.

ÇALIŞMA ORTAMININ TASARIM VE İNŞASI

Besin bölümleri doğrusal (çizgisel) bir akış içerisinde olmalıdır. Bu çığden pişmişe doğru giden bir süreçtir.

- Böylelikle çapraz bulaşma önlenmiş olur.

Yerler , duvarlar ve tavanlar

- Kolay temizlenebilen
- Sıvı suyu içine çekmeyen
- Açık renkli ve genellikle beyaz
- Sağlam ve uzun süre kullanılabilir olmalı.

Aydınlatma

- Güvenli çalışma için yeterli olmalıdır.
- Temizliğin yapılmasına yardımcı olmalı
- İyi bir şekilde yayılmalıdır.

Havalandırma

- Kokuyu ,buharı ve bakterileri gidermelidir.
- Daha az nemli ve serin bir çalışma ortamı sağlamalıdır.

Ekipmanlar

- Bütün ekipmanlar ve çalışma yüzeyleri kolay temizlenebilir olmalı ve sıvıları içine çekmemelidir.
- Mutfak için uygun paslanmaz çelik kullanılmalı.
- Gözenekleri oldukları için ve tam olarak dezenfekte edilip temizlenemedikleri için tahta kullanılmamalıdır.
- Ekipmanlar yerden yüksekte olmalıdır.
- Ya da taşınabilir olmalıdır.
- Bu temizliğe yardımcı olur.
- Ve zararlıların yayılmasını engeller.

Malzeme Rotasyonu ve Kontrolü

- İsrافی önlemek ve besin güvenliğini sağlamak için malzemeler gününde kullanılmalı.
- Tarihi eski malzemeler ön taraflara, yeni tarihli malzemeler arka raflara konulmalı.

FIFO:

- ❖ İlk Giren İlk Çıkar

LILO

- ❖ Son Giren İlk Çıkar

KULLANMA TARİHLERİ

- Belirtilen tarihten sonra Patojenik bakteriler oluşabilir.

EN İYİ TARİHTEN ÖNCE

- ❖ Belirtilen Tarihten Önce Tüketilmesi Gerekenler

Besinlerin Saklanması (Depolanması)

Kuru Yiyecekler

- Kemirgenlerin ulaşamayacağı kaplarda
- Yerle teması olmayan
- Kuru, serin ve iyi havalandırılmış
- Temiz
- Tüketim tarihi sırasına göre
- Temizlik maddelerinden uzakta depolanmalıdır.

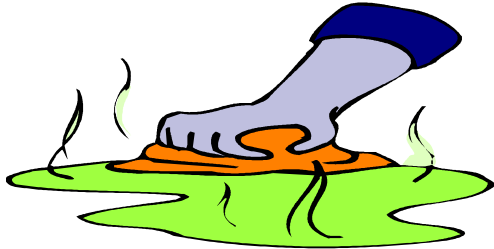
- Çabuk Bozulabilen Yiyecekler :
- Soğuk hava deposunda ya da buzdolabında
- ❖ Dondurulmuş yiyecekler -18°C to -22°C arasındaki dondurucularda saklanılmalı

Temizlik ve Dezenfeksiyon

Temizlik

- Temizliğin amacı yiyecek kalıntılarını ve yağı gidermektir.
- Temizlik bulaşık deterjanı ve sıcak suyla yapılır.
- Sürtme ve ovalama gerektirebilir.

Disinfection

- Dezenfeksiyon :
- Dezenfekte etmenin amacı bakterileri sağlığa zarar vermeyecek güvenli seviyeye kadar azaltmaktır.
- Dezenfekte kimyasal maddelerle yada 82°C sıcak suyla başarılabilir.

Temizlik ve Dezenfeksiyon

- Temizlik ve dezenfekte yapılırken kimyasallar kullanılır:

Deterjan :

- Suyun ıslatma gücünü arttıırırlar ve yiyecek kalıntısını , yağları çıkarırlar.
- Örneğin bulaşık deterjanı

Dezenfektan

- Kimyasallar ya da 82°C üzerindeki sıcak su bakteri seviyesini güvenli seviyeye düşürür.

Sterilizatör

- Deterjan ve dezenfektanın özelliklerini bir araya getirir
- Böylelikle temizlik yapılır ve bakteri seviyesi azaltılmış olur.

Temizlik ve Dezenfeksiyon

Temizlik ve Dezenfektan Gerektiren Eşyalar :

- Yemekle doğrudan teması olan bütün yüzey ve ekipmanlar
- Ellerimizin dokunduğu bütün yüzeyler ; buzdolabı tutacağı gibi
- Bütün temizlik ekipmanları ; örneğin ; fırçalar

Haşere Kontrolü

- Atıklarla baş edememek haşereleri çekecektir.
- Dışarıdaki çöp bidonlarının tutulduğu alan her zaman kuru ve temiz olmalıdır.

Haşere Kontrolü

❖ Mutfakta yere dökülen kırıntıların temizlenmemesi hamamböceklerine yol açabilir.

- Çöplerin kapatılmaması da sinekleri çekecektir.

Haşere Kontrolü

- Çöpün etrafında ya da yerlerde yiyecek artıkları bırakmak fareleri çekecektir.
- Haşerelerle baş edememenin sonucunda işyeriniz Sağlık Bakanlığı Görevlileri tarafından kapatılabilir.
- Haşere denetçileri bu konuda size yardımcı olacaktır.

Gıda Güvenliği Yönetim Sistemleri

- Gıda güvenliği mevzuatı her işletmenin güvenli bir sisteminin olmasını gerektirir
- Gıda üretiminde kısaca HACCP denilen bir sistem vardır.
- HACCP İngilizce Hazard Analysis Critical Control Points kelimelerinin kısaltmasıdır.(Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları)
- Britanya 'da kullanılan bir başka sistem de SFBB'dir
- Safer Food Better Business (Daha Güvenli Gıda Daha İyi İşletme)
- SFBB HACCP 'nin Catering işletmeleri, kafe ve restoranlar için düzenlenmiş bir versiyonudur.

HACCP & SFBB

- HACCP tehlikeleri kontrol altına almak için düzenlenmiş bir gıda güvenliği sistemidir, bu sistemde tehlike ya tamamen yok edilir ya da kabul edilebilir seviyeye indirilir.
- 1959'da NASA tarafından yetkilendirilmiştir.
- 1971'de yürürlüğe girmiştir.
- 1990'da uluslararası kabul görmüştür.
- SFBB'de gıda güvenliği yönetimi içindir.
- SFBB 'nin iki bölümü vardır
- Günlük & güvenli metodlar
- Güvenlik metodları 4 C ' ye ayrılır
- Cleaning (Temizlik)
- Cooking (Pişirme)
- Chilling (Soğutma)
- Cross Contamination (Çapraz Bulaşma)

HACCP & SFBB

- Her iki sistemde de izleme gerekmektedir.
- Her iki sistem de Çevre Sağlık Memurlarının teftişine hazır olmalıdır.
- Çalışanların eğitimi gereklidir
- Açılış ve kapanış kontrolleri SFBB' de yapılmalıdır.
- HACCP ve SFBB proaktiftir.

HACCP & SFBB

- Her iki sistem de gıda güvenliğini tehlikeye düşürecek durumları belirlemek ve bu tehlikeleri güvenli bir seviyeye indirmek için düzenlenmiştir.
- Tehlikeler fiziksel, kimyasal yada mikro biyolojik olabilir.

Gıda Güvenliği Mevzuatı ve Amaçları

- Uygunuz, güvenli olamayan ya da sağlığa zararlı gıdaların satışına engel olmak
- Kirliliğin gıdalara yada ekipmana bulaşmasına engel olmak
- İşletmelerin, malzemelerin güvenliğini sağlamak ve çalışanların eğitimini sağlamak
- Hijyen uygulamalarını kontrol etmek
- Gıdaların doğru soğukluk koşullarda saklanmasını sağlamak
- Tehlike analizi yapmak, işletmenin izlenmesini sağlamak

Gıda Güvenliği Mevzuatı ve Amaçları

- İngiltere'deki gıda yasaları Çevre ve Sağlık Görevlileri tarafından uygulanır.
- İşletmeleri düzenli şekilde kontrol edip sorunları not alırlar.

Örneğin :

- Hijyen geliştirme.
- Sorunu çözmek için en az 14 gün izin verilir.
- Hijyen Acil Durumu yasaklama notu.
- İşletme hemen kapatılmalıdır.